

Ковальчук М.В.
здобувачка 4 курсу
за спеціальністю 052 «Політологія»
Науковий керівник: **Грицишена З.О.**
PhD, ст.викладач,
Державний університет «Житомирська політехніка»

СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ФАЛЬСИФІКАЦІЯМ ВИБОРЧИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У сучасному світі, де демократичні цінності та принципи верховенства права є основою функціонування суспільства, забезпечення чесних і прозорих виборів залишається однією з найважливіших задач. Фальсифікації результатів виборів підривають довіру громадян до державних інституцій, спотворюють волю народу та призводять до політичної нестабільності. У контексті глобалізації та розвитку цифрових технологій з'являються нові виклики, пов'язані з маніпуляціями виборчими процесами, що потребує розробки ефективних механізмів протидії. Україна, як держава, яка активно розвиває демократичні інститути, стикається з подібними проблемами, що робить дослідження механізмів протидії фальсифікаціям результату виборів особливо актуальним. Тема фальсифікацій виборів має значення не лише для внутрішньополітичного розвитку України, але й для її інтеграції у світову спільноту, де чесні вибори є одним із ключових критеріїв демократичності.

Проблематика фальсифікацій виборів та механізмів їх запобігання досліджується як зарубіжними, так і українськими науковцями. Серед зарубіжних дослідників варто відзначити праці Ларрі Даймонда, який у своїй роботі «The Spirit of Democracy» аналізує загрози демократії у сучасному світі та механізми їх подолання [1]. Також важливий внесок зробив Андреас Шедлер, який у книзі «The Politics of Uncertainty: Sustaining and Subverting Electoral Authoritarianism» досліджує методи маніпуляцій виборчими процесами в авторитарних режимах [2]. Українські науковці, такі як Олексій Гарній, у своїй праці «Виборчі технології та маніпуляції: український досвід» [3], та Володимир Фесенко, який у дослідженні «Електоральна політика в Україні: виклики та перспективи» [4], зосереджуються на аналізі специфіки виборчих процесів в Україні та механізмах їх вдосконалення. Проте, незважаючи на значний обсяг

наукових праць, залишаються невирішеними питання щодо адаптації міжнародного досвіду до українських реалій та розробки нових підходів до протидії фальсифікаціям у цифрову епоху.

З точки зору визначення, вибори – це формалізований процес, у якому громадяни певної країни чи території шляхом голосування обирають своїх представників до органів державної чи місцевої влади. Вони є практичним виявом принципу народовладдя – тобто того, що джерелом влади є народ, а її реалізація здійснюється безпосередньо або через обраних осіб. Такий підхід лежить в основі сучасної демократичної моделі правління.

Фальсифікації на виборах є одним із найсерйозніших викликів для демократичних систем у всьому світі. Спотворення результатів народного волевиявлення підриває фундаментальні принципи демократії та має далекосяжні наслідки для функціонування політичних інститутів, розвитку громадянського суспільства та формування суспільної довіри. Маніпуляції з виборчим процесом негативно впливають не лише на результати конкретних виборів, але й на легітимність влади, якість управління, політичну стабільність, економічний розвиток та міжнародний імідж країни [5].

Втрата легітимності влади є одним із найбільш серйозних наслідків фальсифікацій. Громадяни сприймають таку владу як нав'язану, а не обрану, що провокує відчуження, недовіру та опір. Низький рівень довіри до політичних інститутів є прямим наслідком фальсифікацій. Довіра є фундаментальною основою взаємодії між громадянами та державою в демократичних системах. Коли громадяни не вірять у чесність виборів, вони перестають довіряти й іншим державним інституціям - парламенту, уряду, судам, правоохоронним органам. Це створює «кризу довіри», яка поширюється на всю політичну систему. Громадяни стають менш схильними дотримуватися законів, сплачувати податки, підтримувати державні ініціативи, що послаблює державу та її здатність ефективно функціонувати [6].

Міжнародні організації, такі як ОБСЄ, ООН та ЄС, розробили комплексні стандарти для забезпечення демократичних, вільних та справедливих виборів. Ці стандарти ґрунтуються на фундаментальних принципах міжнародного

виборчого права та демократичних процесів. Європейський Союз додатково посилює міжнародні стандарти організації виборів, акцентуючи увагу на захисті виборчих прав меншин, забезпеченні гендерної рівності в політичному представництві, моніторингу виборчого процесу міжнародними спостерігачами, впровадженні сучасних технологій для підвищення прозорості, а також на захисті персональних даних виборців. Міжнародні стандарти організації виборів є комплексною системою, спрямованою на забезпечення демократичності, прозорості та справедливості виборчих процесів. Їх дотримання є критично важливим для розвитку демократичних інститутів та захисту прав громадян [6].

Порівняльний аналіз підходів різних держав до протидії виборчим фальсифікаціям дає змогу виокремити низку організаційних, технологічних та правових механізмів, що забезпечують прозорість виборчого процесу та достовірність його результатів. У практиці Німеччини ключовим інструментом є обмеження дострокового голосування як потенційного джерела ризиків, що поєднується з використанням електронних систем перевірки виборчих процедур та жорсткими кримінальними санкціями за підроблення результатів. Канадська модель ґрунтується на біометричній ідентифікації виборців і функціонуванні централізованої бази виборців, що дозволяє мінімізувати дублювання даних; юридичний захист забезпечується системою штрафів і адміністративної відповідальності.

Естонія демонструє один із найбільш технологічно розвинених підходів, у якому криптографічний захист виборчих даних поєднується з електронним голосуванням, а правове забезпечення посилюється багаторівневою системою контролю. У Сполучених Штатах центральною складовою є федеральний нагляд за дотриманням виборчого законодавства та впровадження відеоспостереження на виборчих дільницях, що супроводжується застосуванням федеральних санкцій за порушення виборчих процедур. Швейцарія вирізняється децентралізованою системою контролю, коли перевірка виборчого процесу здійснюється на рівні громад і кантонів, а технологічні механізми реалізуються через локальні системи перевірки; додатковим інструментом правового захисту виступає можливість публічного оскарження результатів голосування.

Міжнародний досвід засвідчує, що ефективна протидія фальсифікаціям виборчих результатів базується на інтеграції превентивних організаційних

Список використаних джерел

1. Diamond, L. (2008). *The Spirit of Democracy: The Struggle to Build Free Societies Throughout the World*. New York: Times Books.
2. Lisbona S.J. Predicting How U.S. Counties will Vote in Presidential Elections Through Analysis of Socio- Economic Factors, Voting Heuristics, and Party Platforms. *SMU Data Science Review*. 2018(1);12.
3. Martseliak O. V., Skrypniuk O. V. International electoral standards at war time and post-war periods: security aspect and peculiarities of ensuring electoral rights. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2025. Vol. 1, no. 89. P. 253–259. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.35>
4. Schedler, A. (2013). *The Politics of Uncertainty: Sustaining and Subverting Electoral Authoritarianism*. Oxford University Press.
5. Варій М. Й. Політико-психологічні передвиборні та виборчі технології : навч. посіб. Київ : Ніка-Центр, 2003, С. 270
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950, ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.97 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text